

Kaptol na južnoj granici

(Područni djelokrug Bosanskoga stolnog kaptola do sredine 14. stoljeća)*

Ildikó Tóth

Filozofski fakultet Sveučilišta u Segedinu, Mađarska

Nakon što je pojasnila ulogu i značaj stolnih i izbornih kaptola kao vjerodostojnih mjesta čiji je značaj ubrzano rastao od druge polovice 13. stoljeća, autorica je pobliže obradila njihovo djelovanje do sredine 14. stoljeća. Poseban akcent stavljen je na djelovanje Bosanskog stolnog kaptola sa sjedištem u Đakovu. U tomu kontekstu dala je značajne informacije o postepenom širenju Bosanskog kaptola kao vjerodostojnog mjesta na Srijemsku Županiju i Baranju. Oko 1350. godine ingerencije Bosanskog kaptola bivaju još veće.

Vjerodostojna mjesta i područni djelokruzi

Izdavanje povelja vjerodostojnih mjesta, koje se započelo u prvim desetljećima 13. stoljeća, osigurali su stolni i zborni kaptoli, odnosno redovnički konventi. No, pokretanje djelatnosti vjerodostojnih mjesta nije svuda bilo istodobno. Oko 1210. s izdavanjem povelja započeli su najprije ugledniji ugarski

* Izvornik: Ildikó Tóth, “Káptalan a déli határszélien (A boszniai székeskáptalan területi hatóköre a XIV. század közepéig)”, u: *Magyaroknak eleiről. Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére*, ur. Ferenc Piti i György Szabados (Szeged, 2000.), str. 617-635.

kaptoli (ostrogonski, đurski, budimski, stolnobiogradski), a od 1220-ih godina i manje zajednice, benediktinski konventi i slavonski kaptoli.¹

Ugled im se rano učvrstio. Od druge polovice 13. stoljeća, njihovim posredstvom izdana povelja već je imala snagu samostalnog dokaza, kojem nije bilo potrebno dodatno svjedočenje ili prisega. Mnogi su se obraćali vjerodostojnim mjestima radi pismenog utvrđivanja svojih privatnopravnih poslova (kupoprodaja, razmjena, zalog, darivanje, oporuka, dioba posjeda), ili su udovoljavali službenom nalogu (npr. ophodnja međa, poziv na sud) pa bi o tom procesu podnosili izvještaj nadležnoj vlasti.²

Krug izvršitelja tog zadatka u početku nije bio ograničen, tako da su na prijelomu 13. i 14. stoljeća stolni i zborni kaptoli te redovnički konventi nastavljali djelatnost vjerodostojnih mjesta, ali su poslije 1353. – nakon jednog zakonskog propisa³ – to pravo mogli uživati samo stolni kaptoli, pojedini zborni kaptoli, a od crkvenih redova samo veći konventi benediktinaca, premonstratzena, stjepanovaca i ivanovaca.⁴

U početku nisu bile određene područne nadležnosti kaptola i konvenata,⁵ njihovi područni djelokruzi nisu slijedili ni svjetovne niti crkvene upravne granice, tako da su njihovo djelovanje omeđivala samo fizička ograničenja (otežan promet, loši uvjeti putovanja) i djelatnost susjednih vjerodostojnih mjesta. No, ugledniji stolni kaptoli, ekipirani brojnijim osobljem, koji su osim svjetovnih vršili u prvom redu crkvene funkcije, imali su zemljopisno rašireniju djelatnost izdavanja vjerodostojnih povelja nego što je to bio slučaj s manjim zbornim kaptolima i redovničkim konventima. Oni su pokrivali cijelu biskupiju u kojoj su se nalazili, štoviše često djelujući i izvan nje. Dva zborna kaptola, s druge

1 Imre Szentpétery: *Magyar oklevéltan* (Budapest, 1930.) (dalje: Szentpétery 1930.), 122-123; László Solymosi: A bencés konventek hiteleshelyi oklevéladásának kezdetei. U: *Mons Sacer. Pannonhalma 1000 éve I.* Ur. Imre Takács (Budapest, 1996.), 481-482.

2 Szentpétery 1930.: 125-127., 131.

3 Redovnički konventi s manje članova bili su nepouzdaniji, lakše se moglo utjecati na njih, pa im je stoga zakonski članak 1351/3. zabranio izdavanje povelja o otuđenju posjeda, a njihovim pečatima oduzeo javnu vjerodostojnost. Zakon je stupio u praktičnu primjenu 1353., kada je kralj zatražio pečate vjerodostojnih mjesta, a vratio ih je samo pouzdanima. György Bónis: A közhitelőség szervei Magyarországon és a magyar hiteleshelyi levéltárak. *Levéltári Szemle* (1964.) (dalje: Bónis 1964.), 126.

4 Péter E. Kovács: Az egri káptalan hiteleshelyi és oklevéladó tevékenysége az Árpád-korban. *Archivum* (1990.), 26-27. Rad vjerodostojnih mjesta trajao je sve do druge polovice 19. stoljeća, kada je okončan zakonskim člankom 1874/35. o uvođenju ustanove javnog bilježnika. Bónis 1964.: 128.

5 Zakonski članci 1298/13. i 1351/12. propisivali su da kaptolske povjerenike za svjedočenje treba uzimati iz najbližih kaptola, ali se ta zakonska regulacija nije ostvarila u svakodnevnom životu. Márton György Kovachich: *Supplementum ad vestigia comitiorum apud Hungaros I.* (Budae, 1798.), 114.; *Decreta Regni Hungarie 1301-1457.* Prir. Ferenc Döry, György Bónis i Vera Bácskai (Budapest, 1976.), 138.

strane, naime stolnobiogradski kaptol Blažene Djevice i budimski kaptol, već su u doba Arpadovića prema tradiciji imali cijelu državu za svoj djelokrug.⁶

Popisivač srednjovjekovnog običajnog prava, Stjepan Werbőczy, u svojem je *Tripartitumu* 1514. među kaptolima i konventima s državnim djelokrugom naveo, osim stolnobiogradskog, budimskog i stolnobiogradskog križarskog konventa,⁷ također i bosanski kaptol.⁸ Pokraj vjerodostojnih mjesta koja, osim centralnog položaja, raspolažu i velikim tradicijama, u neku ruku odudara državni djelokrug bosanskog kaptola sa sjedištem u Đakovu (Diakóvár)⁹ u Vukovskoj Županiji, u srijemskim krajevima koji su – usprkos primirjima sklopljenim s Turcima – na prijelomu XV. i XVI. stoljeća bili najviše izloženi pograničnim sukobima. To nije slučajno. Zakonski članak br. 12 iz 1498. prvi put spominje državni djelokrug bosanskog kaptola koji je ovaj, zbog osiromašenja svojih kanonika, dobio po uzoru na budimski kaptol.¹⁰ Takva je odluka bila prijesto potrebna. No, djelatnost bosanskog kaptola kao vjerodostojnog mjesta nije se ni na početku odvijala u puno povoljnijim uvjetima nego u desetljećima što prethode Mohaču. Dapače, pravu kušnju upravo je tada trebalo izdržati.

Misijska biskupija u južnim krajevima

Od kraja 12. stoljeća, pod utjecajem osvajačke i ekspanzivne južne vanjske politike ugarske države, ugarsku je crkvu zapao zadatak preobraćanja velikog broja inovjера. To se obraćanje rješavalo osnivanjem misijskih biskupija. Njihov je zadatak bio obraćanje određenog područja ili naroda na kršćansku vjeru, prethodeći i udarajući temelje budućoj izgradnji stalne crkvene

6 László Koszta: A pozsegi káptalan hiteleshelyi tevékenysége 1353-ig. *Századok* (1998.) (dalje: Koszta 1998a), 21; László Koszta: Írásbeliség a pécsi egyházmegyében 1353-ig. a hiteleshelyek. U: *Hermann Egyed emlékkönyv*. Ur. József Sümegi i István Zombori (Budapest, 1998.) (dalje: Koszta 1998b), 179; László Koszta: A pécsi székeskáptalan hiteleshelyi tevékenysége (1214-1353). *Tanulmányok Pécs történetéből* 4. (Pécs, 1998.) (dalje: Koszta 1998c), 79-95.

7 U vezi s djelokruzima u doba Arpadovića v. Zsolt Hunyadi: A székesfehérvári johhanita konvent hiteleshelyi tevékenysége az Árpád-korban. U: *Capitulum I. Tanulmányok a középkori magyar egyház történetéből*. Ur. László Koszta (Szeged, 1998.) (dalje: Capitulum I.), 61.

8 Werbőczy István *Hármaskönyve*. Priir. Sándor Kolosvári i Kelemen Óvári (Budapest, 1897.), 283., dio II., stavak 21.; Miklós Komjáthy: A hiteleshelyek. *História* 1982/2., 29.

9 Dezső Csánki: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* I-III., V. (Budapest, 1890-1913.) (dalje: Csánki), II: 281.

10 “De capitulo Boznensi statutum est: quod ex quo ejus caninici totaliter destructi esse dignoscuntur, pro reformatione illius ecclesiae (quae in honorem sancti Petri constructa est) habeant facultatem ubique per totum regnum, pro testimonio capitulari ambulare: ad instar capituli Budensis.” *Corpus Iuris Hungarici. Magyar Törvénytar. 1000-1526. évi törvényczikkek*. Priir. Dezső Márkus (Budapest, 1899.), 602-603.

organizacije. U drugoj četvrtini XIII. stoljeća, na nezanemariv poticaj papinske vlasti koja je tada bila na vrhuncu, pod okriljem ugarske crkvene organizacije uspostavljale su se, u susjedstvu južnih pograničnih krajeva, jedna za drugom misijske biskupije, tako na primjer Srijemska i Kumanska biskupija.¹¹ Tome je procesu pripadala i uspostava Bosanske biskupije, ostvarena uz ugarsku pomoć.¹²

Papa Ivan XXII. je 30. ožujka 1233. imenovao za prvoga biskupa ugarske Bosne Johannesa Wildeshausena, dominikanskog redovnika i progonitelja heretikâ. Kako bi učvrstio tu biskupiju, herceg Koloman, mlađi brat kralja Bele IV., na tome je području između 1237. i 1239. vodio križarski vojni pohod. 1238. kumanski je biskup posvetio prvog bosanskog biskupa mađarskog podrijetla, dominikanskog redovnika Pósu. Novi biskup je započeo izgradnju katedrale u Brdu u okolici današnjeg Sarajeva. Stolni kaptol utemeljen u čast Svetoga Petra također je nastao za vrijeme njegova djelovanja, a tada je biskupija stekla i glavninu svojih darovanih prihoda.¹³

No, zbog prevlasti heretika, biskup i njegov kaptol bili su 1247. prisiljeni na bijeg. Od 1250-ih godina nadalje, svoje su sjedište prenijeli na imanja privremeno dobivena od hercega Kolomana, u Đakovo u ugarskoj Županiji Vukovo (Valkó), zadržavši istodobno pravnu vlast u Bosni i proširivši je na temelju privilegija iz 1244. i na posjede u Vukovskoj Županiji.¹⁴ U drugoj polovici stoljeća povremeno su se vraćali u Brdo, ali na prijelomu XIII. i XIV. stoljeća konačno su ostali u

11 László Koszta: Missziós püspökségek. U: *Korai magyar történeti lexikon (IX-XIV. század)*. Gl. ur. Gyula Kristó, ur. Pál Engel, Ferenc Makk (Budapest, 1994.), (dalje: KMTL) 458-459.

12 Zapadno kršćanstvo već je i prije imalo pretenzije u odnosu na Bosnu i na njenom području su se poduzimale misije, ali zatvoren planinski kraj nije bio siguran za trajnije učvršćivanje kršćanstva zapadnog tipa. Heretici bogumili, koji su se pojavili u Bizantu tijekom XII. stoljeća, pred progonom su pobjegli u Srbiju i Bosnu pa je papinstvo, u borbi za vlast, uvidjelo da je došlo vrijeme da se pod okriljem vojske Ugarskog Kraljevstva umiješa u vjerske odnose u Bosni. O toj temi opširnije v. Antal Hodinka: *Tanulmányok a bosnyák-djakovári püspökség történetéből* (Budapest, 1898.) (dalje: Hodinka 1898.); M. E. Gašić: *Brevis conspectus historicus diocesium Bosniensis-Diacovensis et Sirmiensis* (Essekini, 1944.); Péter Gyetvai: *Egyházi szervezés főleg az egykori déli magyar területeken és bácskai Tisza mentén* (München, 1987.) (dalje: Gyetvai 1987.), 51-54; Péter Rókey: *Boszniai püspökség*. U: KMTL 124-125.

13 O biskupskim приходima u ranijem razdoblju podatke sadrži privilegij datiran 20. srpnja 1244., koji biskupiji potvrđuje sve dotadašnje posjede što leže u Usori i u Vukovskoj Županiji. Prihodi su, zaključujući na toj osnovi, potekli iz četiri dobro razlučiva izvora. Prvi izvor je darovnica slavonskog hercega Kolomana, koja je obuhvaćala posjedovne cjeline Đakovo i Beležnu u Vukovskoj Županiji, stečene nekada između 1235. i 1239. Drugi dio je darovnica bosanskog bana Ninoslava, treći – prema Antalu Hodinki – temeljni posjed dobiven prigodom ponovnog osnutka 1234., a četvrti izvor je desetina u Soli, Usori i drugim “Župama”. Područje biskupije je istodobno poraslo i jer joj je ovaj privilegij dodijelio potpunu duhovnu i svjetovnu pravnu vlast nad vukovskim posjedima koje joj je ranije darovao Koloman, umanjivši time pravo Pečuške biskupije. Hodinka 1898.: 6-8.

14 Dar je bio prava mala Županija u jugozapadnom dijelu Županije Vukovo. Za točan zemljopisni raspored posjeda u Vukovskoj Županiji v. Dezső Csánki: *Boszniai püspökség Magyarországon. Századok* (1893.), 467-477.

Đakovu. Nadležnost nad Bosnom prešla je u ruke dominikanskih misionara, a bosanski biskupi, iskoristivši svoje povlastice, svoje su posjede u Vukovskoj Županiji pretvorili u biskupiju te su tako uspjeli ostati i dalje među visokim svećenstvom.¹⁵

Novi stolni kaptol na području pečuške biskupije

U novom sjedištu, kaptol se više nije bavio misijskim zadacima, nego se, prilagodivši se novim okolnostima, uključio u red onih stolnih i zbornih kaptola te konvenata koji su vršili djelatnost vjerodostojnih mjesta udovoljavajući potrebama za pismenošću što su narasle počevši od XIII. stoljeća. Takva njegova djelatnost mogla bi se, doduše, potvrditi već i podatkom od 1293.,¹⁶ ali su se njegove listine sačuvale tek od 1300. nadalje.¹⁷

Jedini je problem pritom bio taj da se u Bosnu nije mogao vratiti, a istodobno je njegovo ugarsko područje, izdvojeno iz područja pečuške crkvene pokrajine, ujedno tvorilo privatni posjed Bosanske biskupije. Kako bi se izbjegle zlouporabe i s ciljem uklanjanja sumnje, vjerodostojna su mjesta rijetko izdavala povelje za svoje vlastite poslove,¹⁸ tako da je kaptol od prvog trenutka svoje djelatnosti, na prijelomu XIII. i XIV. stoljeća, bio optuživan da u svoj djelokrug pokušava uključiti sebi susjedne dijelove Pečuške biskupije. To je bila jedinstvena pojava u praksi ugarskih stolnih kaptola kao vjerodostojnih mjesta.

U zadnjim desetljećima XIII. stoljeća, kada je Bosanski kaptol započeo s djelovanjem kao vjerodostojno mjesto, u njegovoj neposrednoj blizini, na području Pečuške biskupije, već je veći broj kaptola i konvenata obavljao takvu djelatnost. Na prvom mjestu Pečuški kaptol, od 1214. nadalje, istodobno sa značajnijim stolnim kaptolima (Vesprem, Ostrogon, Đur, Varadin) i velikim

15 Hodinka 1898: 11; Gyetvai 1987.: 52.

16 Povelja pečuskog kaptola izdana 29. rujna spominje notara Bosanskog kaptola, koji je pred vjerodostojnim mjestom zastupao bosanskog biskupa Tomu od roda Szentemágocs. M. Kostrenčić – T. Smičiklas: *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae ac Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, I-XVII (Zagrabiae, 1904.-1981.) (dalje: Smič.), VII: 153-154.

17 Povelja zamjenika državnog suca Stjepana izdana 30. travnja 1300. spominje da je u parnici pred zamjenikom državnog suca bilo pokazano pozivno pismo Bosanskog kaptola. Smič. VII: 379. Prva povelja sačuvana u originalu datirana je 6. kolovoza 1303. Df. 289192; *Anjou-kori Oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia*, I-V, VII-XI, XXIII. Ur. Tibor Almási, László Blazovich, Lajos Gécz, Gyula Kristó, Ferenc Piti (Budapest-Szeged, 1990.-2000.) (dalje: Anjou-oklt), I: broj 432. Do 1353. godine, koju se može tumačiti kao kronološki međaš, sačuvalo se 75 povelja koje je kaptol izdao kao vjerodostojno mjesto.

18 Szentpétery 1930: 127.

kraljevskim prepoziturama (Stolni Biograd, Budim, Arad). U doba Anžvinaca, to je biskupsko sjedište, djelujući kao centar pismenosti i naobrazbe, izraslo u jedan od najvećih kaptola u državi, u južnom Zadunavlju upravo najveći, a u njemu je radilo i jedno od najprometnijih vjerodostojnih mjesta u državi.¹⁹

U prekodravskim područjima, požeški zborni kaptol Sv. Petra uključio se u red vršitelja te djelatnosti u 1220-im godinama, iako mu je redovito djelovanje počelo tek od sredine XIII. stoljeća, a pravi zamah njegov je rad dobio počevši od 1280-ih godina.²⁰ Benediktinski konventi su se tek kasnije pojavili u obavljanju djelatnosti vjerodostojnih mjesta, tako da prva povelja konventa u Pečuškom Varadinu (Pécsváradi) potječe iz 1254., a ona seksardskog konventa iz 1279., iako je ovaj drugi već na početku XIII. stoljeća sudjelovao u takvoj vrsti zadataka.²¹

Osim ta četiri značajnija vjerodostojna mjesta, pet ih je djelovalo povremeno, a i redovnički konventi koji su spadali pod patronat vladarske obitelji djelovali su kao vjerodostojna mjesta za svoju najbližu okolinu,²² ali su doista važni bili pečuški stolni kaptol, požeški zborni kaptol, odnosno pečuškovaradinski i seksardski konvent. Najveći djelokrug imao je Pečuški kaptol, odnosno biskupski stolni kaptol. On se prije svega sterao po Baranjskoj Županiji, ali se u njegovim poveljama nailazi i na posjede i posjednike iz Zagrebačke, Križevačke, Virovitičke, Šomođske (Somogy), Bačke i Bodroške Županije, kao i iz Srijema. Matično područje Požeškog kaptola Svetog Petra bila je Županija Požega, ali on je djelovao i na području Županija Vukovo, Šomođ i Virovitica. Djelokrug pečuškovaradinskog konventa bila je uglavnom Županija Baranja, u manjoj mjeri Tolna,²³ dok je nasuprot tome seksardski konvent imao djelokrug u Županiji Tolni, a manje u Baranji.²⁴

U istočnom dijelu međurječja Drave i Save, pa tako i u u istočnim dijelovima Vukovske Županije koji su pripadali Pečuškoj biskupiji, zadatke vjerodostojnih

19 László Koszta: Hiteleshelyek a pécsi egyházmegyében 1353-ig. *Baranya* (1991.) (dalje: Koszta 1991.), 57-58; Koszta 1998c: 79-95.

20 Koszta 1991: 59-60; Koszta 1998b: 172.

21 Koszta 1991: 61-62; Koszta 1998b: 174-175.

22 Kao vjerodostojno mjesto djelovali su: cistercitski samostan u Cikádu, od 1270.; kutjevački cistercitski samostan ili samostan Časna Dolina (sačuvana je jedna njegova povelja, iz 1282.); benediktinska opatija u Dunaföldváru, koja je s obavljanjem funkcije vjerodostojnog mjesta započela približno istovremeno s Bosanskim kaptolom (očuvane povelje iz 1299. i 1303.); i na kraju dva konventa redovnika ivanovaca, crkva Sv. Lovre u Okuru (sačuvane su joj tri povelje iz vremena oko 1275), odnosno Pakrac u Požeškoj Županiji (1250., odnosno oko 1266.). Koszta 1991: 63-64; Koszta 1998b: 175-178.

23 U vezi s njegovim djelokrugom u doba Arpadovića, v. Tamás Kőfalvi: A pécsváradi konvent hiteleshelyi tevékenysége az Árpád-korban (1254.-1301.). U: *Capitulum* I. 147-148.

24 Ferenc Szakály: A sekszárdi konvent hiteleshelyi és oklevéladó működése 1526-ig. U: *Tanulmányok Tolna megye történetéből* I. (Szekszárd, 1968.), 29; Koszta 1991.: 65-66.

mjesta vršili su također i Bački kaptol susjedne Kaločke nadbiskupije, odnosno Banoštorski (Kő) kaptol Srijemske biskupije.²⁵

Na početku 14. stoljeća, u pravnoj osobi Bosanskog kaptola pojavilo se na području Pečuške biskupije jedno novo vjerodostojno mjesto. Važno obilježje djelatnosti vjerodostojnog mjesta jest njezin djelokrug, tj. jednim dijelom veličina onog područja odakle pristižu stranke, a drugim dijelom ono područje na kojem se vrši vanjski rad vjerodostojnog mjesta (obilazak međa, uvođenje u posjed, istraga, poziv na sud). Iz prva dva desetljeća djelovanja Bosanskog kaptola kao vjerodostojnog mjesta očuvano je malo podataka. Zaključno s 1310. godinom, jedini vanjski rad kaptola kao vjerodostojnog mjesta predstavlja poziv na sud u parnici vezanoj za posjed Tolmány u Vukovskoj Županiji, koji je naredio zamjenik državnog suca Stjepan,²⁶ dok su ostale povelje ravnopravno podijeljene govoreći o prijenosu posjeda u Vukovskoj, odnosno u Požeškoj Županiji.²⁷

Slična tendencija može se opaziti u 1310-im godinama: i tu se susrećemo sa samo jednim vanjskim radom vjerodostojnog mjesta. Poveljom datiranom 11. lipnja 1313. izvijestilo se kralja Karla I. o istrazi provedenoj u jednom slučaju nasilnih djela: prema izjavi vukovskih plemića, plemići od Ozoriása su magistru Pavlu Kozolu (*dictus*), sinu Stjepana Gorjanskog, spalili 23 sela, kao i kuće i zgrade, opljačkali imanja, a povrh svega toga su i zapalili kuću u kojoj se nalazila supruga magistra Pavla.²⁸ Drugi dokumenti iz tog razdoblja govorili su o davanju u zalog, diobi posjeda, davanju miraza i svadbenog dara, odnosno o prijepisu patentnih povelja.²⁹ U jednome su ipak međusobno slični: svi su ti dokumenti izdani u vezi s posjedima u Vukovskoj Županiji, a, slično kao u prethodnima, većina vukovskih posjeda koji se spominju u poveljama nalaze se u neposrednoj okolici Đakova.

U 1320-im godinama, broj sačuvanih povelja povećao se peterostruko. Poglavitito onih o davanju miraza i svadbenog dara, odnosno djevojačke četvrtine, a osim toga se na štetu kupoprodaja jako povećao udjel spisa koji govore o

25 Osnovni teritorij Bačkog kaptola u doba Arpadovića obuhvaćao je zapadni dio Bačke i istočni dio Vukovske Županije. Márton Parlagi: *A bácsi káptalan hiteleshelyi tevékenysége az Árpád-korban*. Szeged, 1999. (rukopis) 40. Za područje aktivnosti u ranom anžuvinskom dobu v. Anjou-oklt. I. br. 44-45, 360, 512.

26 Kraljevski povjerenik magister Stjepan Gorjanski u prisutnosti pouzdanika Bosanskog kaptola pozvao je na sud pred kraljem Marka, sina Lampertovog, protiv njegovog brata Rozboyda Lampertovog zbog predočavanja povelje koja govori o diobi posjeda koju su oni izvršili. Smič. VII. 379.

27 Dl. 1692., Dl. 86898., Df. 265823., Dl. 1758.

28 Anjou-oklt. III. br. 537.

29 Smič: VIII. 265 i 281.; *Anjou-kori Okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis*. I-VII. Prir. Imre Nagy i Gyula Nagy (Budapest, 1878-1920) (dalje: AO), I. 286; Smič. VIII. 581; AO I. 534-535.

zabrani.³⁰ Istodobno, podaci koji govore o vanjskoj istrazi vjerodostojnog mjesta govore o samo jednom pozivu na sud,³¹ istrazi i uvodu u posjed.³² Jedna povelja nastala prije 5. listopada 1323. podnosi izvješće kralju o istrazi u slučaju nasilja: sinovi bivšeg palatina Dominika, Ivan Vörös i Mihael, nevjernost prema kralju dotjerali su do vrhunca pljačkajući i razarajući vukovske posjede zvane Ireg, koji je pripadao Pavlu sinu Mirkovu, odnosno Szentmárton, koji je pripadao Pavlu i Nikoli, sinovima magistra Philea. Na posjedima su ubili šest, odnosno sedam ljudi, i time prouzročili štetu od 1000 maraka.³³

Potkraj prethodnog desetljeća već započinje, ali tek 1320-ih godina dobiva puni zamah tendencija da kaptol posjećuju mnogi iz istočnog dijela Županije Vukovo. Osobito iz podunavskog, sjeveroistočnog dijela Županije. Od kraja drugog desetljeća XIV. stoljeća ima podataka i o širenju prema jugoistoku. Kaptolovo zauzimanje prostora u Vukovskoj Županiji proisteklo je izravno otud što je sjedište kaptola zajedno s biskupijom bilo u Đakovu u Vukovskoj Županiji, a i biskupijski posjedi su se također nalazili na jugozapadnom zemljištu te Županije. S pokretanjem djelatnosti Bosanskog kaptola kao vjerodostojnog mjesta, u prekodravskim je krajevima došlo do preraspodjele djelokrugâ. Pošto je Bosanski kaptol osvojio vukovska područja, iz tih je krajeva bio istisnut Požeški kaptol, koji se nato okrenuo prema zapadnim krajevima, proširivši svoj djelokrug na Županiju Viroviticu (Verőce), odnosno na istočno i središnje područje Županije Križevci (Körös). Pečuški je kaptol istodobno bio istisnut iz Požeške Županije, a i njegova nazočnost u Županiji Vukovo naglo se smanjila, ali je on zato na sjevernoj strani bio kadar svojem djelokrugu pridodati nova područja.³⁴

Zauzimanje prostora od strane Bosanskog kaptola nije se ipak na tome zaustavilo. On je, vršeći vanjski rad vjerodostojnog mjesta, na početku 1330-ih godina stigao i u Srijemsku Županiju, a na početku sljedećeg desetljeća i u Baranju. Po nalogu Karla I. htjelo se je 12. rujna 1330. uvesti magistra Ivana, Dinkovog sina, u dio posjeda Solt u Srijemskoj Županiji, ali je to zbog protivljenja bilo onemogućeno.³⁵ Slično tome su po kraljevu nalogu 20. ožujka 1332. izašli

30 DL. 72267; DL. 2170; AO II. 85 i 87-88; Smič. IX. 153. i 169-170.; AO II. 156-157; Anjou-oklt. IX. br. 347, 361 i 362; DL. 72267; AO II. 236-237; DL. 91206; Anjou-oklt XI. br. 430; AO II. 333-335; DL. 2464, DL. 86241; AO II. 431; DL. 91249.

31 Prema povelji datiranoj 18. studenog 1329., u Bogdánfalvi u Vukovskoj Županiji na sud je bio pozvan Nikola, sin bana Martina, protiv Stjepana, sina Ivana, sina Isypovog. AO. II. 477.

32 Izvještajno pismo od 21. veljače 1321. govori o obilasku međa vukovske kraljevske tvrđavske oblasti i o uvođenju magistra Ivana, sina *comesa* Gyletusa, u njezin posjed.

33 Smič. IX. 159-162.

34 Koszta 1998c, 79-95; Koszta 1991., 90-94.

35 Elemér Varjú - Béla Iványi: *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli Losonczy Bánffy család történetéhez* I-II. (Budapest, 1908-1928) (dalje: Bánffy), I. 62-63.

procijeniti posjed *Pachey* u Srijemskoj Županiji za istoga Dinkovog sina Stjepana.³⁶ No, iz istočnog dijela Srijema u sjedište kaptola kao vjerodostojnog mjesta došlo je mnoštvo ljudi i zbog svjedočenja koje se zbilo 10. ožujka 1333. Po zapovijedi državnog suca Pavla Nagymartonija, u korist Dinkovog sina Stjepana posvjedočila su tri glasnogovornika (*prolocutor*) kao i 40 srijemskih plemića da je jedan dio posjeda *Pachey*, koji je u vrijeme izdavanja povelje držao srijemski starosjedilac Ivanov sin Ilija, zapravo Stjepanov naslijeđeni posjed, i sve je to potvrdilo 190 ljudi iz pučkog staleža. To je četrnaestostoljetni ostatak sudskog svjedočenja koje po obliku pripada dobu Arpadovića i kod kojega bi od svjedoka stranke samo troje bilo osobno saslušano, dočim bi ostali njihove izjave potkrijepili samo podizanjem ruku i povicima suglasnosti.³⁷

Prema privilegiju od 3. srpnja 1333. i sâm se kralj – doduše ne osobno, nego posredstvom mačvanskog bana Ivana Alšanskog (1328.-1334.) – obratio ovome kaptolu. S Töttösem od Bečeja,³⁸ koji je kasnije napravio veliku karijeru, zamijenio je posjede Majsu³⁹ i Babocsu u Baranjskoj Županiji.⁴⁰

Prva pojava mačvanskog bana⁴¹ – koji je već u tome razdoblju ujedno obnašao i čast Župana više južnih Županija – znači uključivanje novog čimbenika vlasti u praksu izdavanja povelja Bosanskog kaptola. Od tada kaptol nije postupao samo po zapovijedi kralja ili državnog suca,⁴² nego se sve češće u njegovim *relationes* pojavljivao i mačvanski ban. Tako su po nalogu mačvanskog bana Nikole Ostfyja (1335.-1339.) – nasljednika banskog naslova Ivana Alšanskog – u tridesetim godinama članovi kaptola dva puta izašli postupati. Prvom prilikom to je bilo u srpnju 1338., kada su za magistra Pavla, sina Lovre

36 Bánffy I. 69-70.

37 Smič. X. 86-87; Imre Hajnik: *Magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyes-házi királyok alatt* (Budapest, 1899.) (dalje: Hajnik 1899.), 282-285.

38 O karijerama Emerika Bečejskog i njegovih sinova Töttösa (Stjepana) i Vesszősa (Jurja), v. László Szegfű: György, Crisafán fia, aki megjárta a túlvilágot. *Irodalomtörténeti Közlemények* 1986. 1-21.

39 Na kraju XIII. stoljeća to je bio posjed roda Heder. Godine 1333. njime već raspolaže kralj. György Györffy: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* I-IV. (Budapest, 1963-1998) (dalje: Györffy), I. 338.

40 Smič: X. 111-112.

41 Karlo I. je 1317. srpskom kralju Urošu II. preoteo tvrđavu i oblast Mačvu, a dvije godine poslije i tvrđavu Nándorfehérvár (Beograd). Na čelo nove pokrajine postavio je oko 1320. namjesnika s naslovom mačvanskog bana, koji je ujedno ostao i Županom Vukovske i Bodroške Županije. Kasnije su tome banskom dostojanstvu priključene i službe srijemskog (1323.), baranjskog (1328.) i bačkog (1333.) Župana. Frigyes Pesti: A macsói bánok. *Századok* 1875. 361-377.; Péter Rókai i Miklós Takács: Macsó. U: KMTL 421.; Pál Engel: *Magyarország világi archontológiája 1301.-1457. I.* (Budapest, 1996.), 27. Banske povelje su se u većem broju sačuvale počevši od sredine 1330-ih godina.

42 U vezi s 1330-im godinama v. podnožne bilješke 35. i 36., odnosno ponovljeni poziv na sud po nalogu državnog suca Pavla Nagymartonija, datiran 21. rujna 1330., u predmetu koji je već spomenut u bilješci 31.

Tuza (*dictus*), procijenili i uknjižili kao zalog požeške posjede Pukor i Vizkuz.⁴³ Prema povelji od 3. srpnja 1339., pak, na posjedu Trpinji u Vukovskoj Županiji proveli su ophodnju međa i uvođenje u posjed, i to u vezi s nekom posjedovnom parnicom i na temelju privilegija Bačkog kaptola, koji je prema tekstu povelje ondje bio i pokazan.⁴⁴ To je jedini podatak u praksi kaptola (i ujedno lijep primjer dokazne demonstracije u poveljama) kada su u sklopu posjedničkog spora međe spornog zemljišta bile utvrđene pomoću jedne već postojeće povelje, a u izvješću su upozorili i na one modifikacije na reljefu zemljišta koje su uslijedile poslije izdavanja bačkog privilegija.

Na temelju povelja iz 1330-ih,⁴⁵ odnosno 1340-ih⁴⁶ godina, može se razabrati stanovita modifikacija područja koje gravitira kaptolu. Otvaranje prema istoku, uočeno na početku tridesetih godina, zamjenjuje sada pomak u suprotnom smjeru, prema sjeverozapadnom dijelu Vukovske Županije, odnosno prema njemu susjednoj prekodravskoj Baranjskoj Županiji.

Prema tekstu povelje od 9. ožujka 1341., kaptol je, prelazeći sada već i Dravu, po zapovijedi kralja Karla I. uveo u posjed Gétmonostore u Baranjskoj Županiji erdeljskog vojvodu Tomu Szécsényija (1321.-1342.), kasnijeg državnog suca kralja Ludovika Velikog.⁴⁷ Do tog je zahtjeva moglo doći jer su s imenovanim posjedom kao susjedi međašila velika vjerodostojna mjesta toga područja, Pečuški stolni kaptol te seksardski i pečuškovaradinski konvent, koji – budući da su bili zainteresirani u tom poslu – nisu mogli izvršiti uvođenje u posjed.

Od 1345. nadalje mogao je kaptol izdavati povelje i u vezi s posjedima iz daljih Županija, tako na primjer jednu zabranu u poslu oko mjesta Pata u Županiji Šomod,⁴⁸ odnosno jedno davanje u zalog na posjedima Család i Csepreg u Šopronjskoj Županiji.⁴⁹ Do izdavanja ove posljednje povelje došlo je zato što je zalogoprimateľ bio novi gospodar južnih krajeva, brat Nikole Ostfyja koji je ovoga naslijedio na banskoj stolici, Dominik (1340.-1353.).

U 1340-im godinama povećava se omjer vanjskog rada vjerodostojnog mjesta. U više je slučajeva pozivanje na sud, odnosno uvod u posjed na kraju

43 DL 99971.

44 Anjou-oklt. XXIII. br. 398.

45 DL 87956.; Smič. X. 86-87.; Smič. XI. 508-517.; DL 87956., DL 33586.; Anjou-oklt. XXIII. br. 97. i 280.; AO IV. 31-32.; DL 40845.

46 Smič. X. 645-646.; AO IV. 413-414.; DL 9121.; Smič. XI. 415-416.

47 DL 87118.

48 7. svibnja 1345. DL 71955a. Zainteresirane stranke su također bile iz Županije Somogy. O toponimima Kapla i Gede v. Csánki II. 607., 616.

49 1. studeni 1347. Smič. IX. 416-417.

parnice, kaptol proveo na osnovi zapovijedi državnog suca.⁵⁰ Jednom je prilikom uvodio u posjed po kraljevu nalogu,⁵¹ a u drugom je slučaju obilježio međe po zapovijedi gore spomenutog mačvanskog bana Dominika Ostfyja.⁵²

Povelja datirana 22. siječnja 1350. izvještava o prisezi danoj na zemlji (*iuramentum super terram*) koju je naredio ostrogonski prepošt, Župan kapele i tajni kancelar Nikola Apáti-“Keszei”. Bila je to najsvečanija prisega, kakva bi na red došla u posjedovnim parnicama ako sudac na osnovi povelja i iskaza svjedoka nije mogao izreći presudu pa bi se takva prisega trebala položiti na spornom komadu zemlje. Ta vrsta prisege zasnivala se na ideji koja je u pogansko doba bila raširena diljem Europe i prema kojoj će onaj tko lažno priseže pasti u iskopan grob i pokrit će ga zemlja. U skladu s time, prisežnik je trebao položiti prisegu nepokrivene glave, stojeći u jami u obliku grobne rake, u košulji bez remena (kako su u to vrijeme sahranjivali mrtve), i držeći iznad glave grudu zemlje, a riječi prisege su, stojeći pokraj groba, ponavljali i eventualni suprisežnici.⁵³

O ophodnji međa izvršenoj u Baranjskoj Županiji u vezi s posjedovnom parnicom između Denka Našičkog i Phylpusa, sina Lovre Korođskog, kao i o prisezi koju je na zemlji položio magister Denk, sudski zastupnici dviju strana dali su različite izjave i time su izdavatelje povelje doveli u tešku situaciju.⁵⁴ Tome se može pripisati i to da su oni odvojeno zabilježili izjave svake od dviju stranaka. Dok se, međutim, u tekstu zastupnika tužitelja koji priseže spominje samo polaganje prisege, dotle su zastupnici tuženika izjavili i to da je magister Denk dva puta promislio gdje da položi prisegu pa je zbog toga priredio i dvije jame. Kao upozorenje na kaznu zbog lažne prisege, pak, kaptol je u tome dijelu svoje *relatio* fiksirao i tekst prisege.⁵⁵

Tako je djelokrug kaptola u 1350-im godinama obuhvatio međurječje Drave i Save, a naročito Županiju Vukovo, Požegu i prekodravski dio Županije Baranje. U vanjskom radu vjerodostojnog mjesta, granicu na Dravi kaptol je prekoračio samo jedanput, kod uvođenja u posjed u Gétmonostori, ali do toga je došlo tek pod utjecajem gore spomenutih iznimnih okolnosti.

50 AO V. 144-145 i 143-147.; Smič. XI. 508-517.; Df. 265824.

51 V. podnožnu bilješku 47.

52 8. listopada 1347. Smič. XI. 401-402.

53 Hajnik 1899. 334-335; Ferenc Eckhart: *Magyar alkotmány és jogtörténet* (Budapest, 2000.), 333.

54 To znači da su izdavatelji isprva u povelju sasvim automatski upisali formulaični dio o suglasnoj izjavi svjedoka, ali je to iz teksta povelje potom trebalo izbaciti. Dl. 4108.

55 “... idem magister Denk... tale deposuisset iuramentum, quod si deum eum adiuvet et terra eius ossa sic assummat, ac semen suum semini suo sic relinquere possit, quod predicte terre, quas reambulando circuisset, pertinerent ad possessiones prenotatas...” (Smič. XI. 568-570).

O vanjskom radu vjerodostojnog mjesta i o kaptolskim osobama koje su u njemu sudjelovale sačuvalo se malo podataka. Njihova najranija poimenična spominjanja potječu iz 1320-ih godina. U pozivnici datiranoj 18. studenog 1329.⁵⁶ i 21. rujna 1330.,⁵⁷ zbog ponovljenog sudskog poziva u Bogdánfalvu se oba puta šalje korski svećenik Fabijan. Malo je kaptolskih izaslanika čija imena u poveljama nalazimo dva puta (više od toga uopće ne), a ti su u svakom slučaju bili uglavnom odašiljani na ista mjesta i po sličnim zadacima. Dok je spomenuti korski svećenik Fabijan bio dva puta poslan u Bogdánfalvu, dotle je kanonik Benedikt, na osnovi povelja datiranih 12. rujna 1330. i 20. ožujka 1332., dva puta izvršio uvođenje u posjede Solt i Pachey u Srijemskoj Županiji.⁵⁸ Kanonika Lovru se također dva puta odašiljalo na posjede Koprivnu i Zelnu u Požeškoj Županiji radi uvođenja u posjed koje je prvo bilo spriječeno, a naposljetku ipak izvršeno. To znači da je možda postojala nekakva funkcionalna podjela na temelju poznavanja mjesta i stručne spreme pojedinih članova kaptola – to tim više što je kod ophodnje međa i diobe posjeda bilo potrebno znanje iz geometrije i geodezije – ali na osnovi malobrojnih povelja koje su nam se sačuvale dalje zaključke glede toga ne može se izvući.⁵⁹

Stjepan, kanonik kantor, također je bio u dva navrata odaslan po poslu vjerodostojnog mjesta, prvi puta 1341., kada je erdeljskog vojvodu Tomu uveo u posjed Gétmonostore u Baranjskoj Županiji.⁶⁰ Kao što smo već spomenuli, to je jedini slučaj kada je član ovog kaptola prešao crtu Drave, a do toga je došlo zbog zainteresiranosti susjednih posjednika, pečuškog, pečuškovaradinskog i seksardskog vjerodostojnog mjesta. Zbog iznimnog poštovanja mogli su poslati kanonika-dostojanstvenika, a vjerojatno su mu i 1347. iskazali povjerenje zbog delikatnosti dotičnog predmeta.⁶¹ Za kaptolske izaslanike karakteristično je da su bez iznimke potjecali iz redova kanonika.⁶² U delikatnijim predmetima, koji su

56 AO. II. 477.

57 Dl. 91249.

58 Bánffy I. 62-63, 69-70.

59 O uvođenjima u posjed kaptol je kralju i državnom sucu otpisivao nakon 6-13 dana, a mačvanskom banu, koji je boravio u blizini, u vremenskom intervalu između 2-5 dana, a to znači da je s neposredno bliskom regijom kaptol bio u puno intenzivnijoj vezi.

60 Dl. 87118.

61 Povelja datirana 8. listopada 1347. spominje da je kaptol po napatku mačvanskog bana Dominika poslao Stjepana, kanonika kantora, da obavi razgraničenje među posjedima Radvany i Koroča. Smič. XI. 401-402

62 Osim kanonika, u Bosanskom kaptolu zapravo nije bilo nikoga drugog. Na temelju popisa papinske desetine iz 1332.-1337. vidi se da je u tom razdoblju u kaptolu moglo biti 12 kanoničkih mjesta i da je sasvim nedostajao srednji, odnosno niži svećenički sloj, tako da je taj stolni kaptol pripadao kaptolima s najmanjim brojem članova. Takvo brojno stanje, međutim, nije moglo biti potpuno, jer već 1329.-1330. nalazimo primjer korskog svećenika (već spomenuti korski svećenik Fabijan). Istina je da se, osim njega,

iziskivali veću obzirnost, javljali su se dostojanstvnici, kao spomenuti kanonik kantor Stjepan u dva slučaja, odnosno kanonik lektor Bene kod jedne obnove međa 1346.⁶³

Uzimajući sve to u obzir, može se reći da je Bosanski kaptol, unatoč nepovoljnim okolnostima koje su pratile njegovo osnivanje, poslije bijega iz Bosne bio, zahvaljujući upornom radu, sposoban održati se u jugozapadnom dijelu Vukovske Županije te se, štoviše, kao vjerodostojno mjesto, u 1320-im i 1330-im godinama, širiti u smjeru sjeveroistočnog dijela Vukovske, odnosno u smjeru Srijemske Županije. Od četrdesetih godina toga stoljeća, djelokrug mu se malo pomaknuo na sjever, dok su mu se tijekom čitava ispitivanog razdoblja više puta obraćali i iz zapadnih dijelova Požeške Županije. Upravne naloge je do kraja 1330-ih godina vršio samo na području Vukovske Županije, ali je poslije toga u po jednoj prilici i u Srijemskoj, Baranjskoj i Požeškoj Županiji postupao prema zapovijedi kralja, državnog suca ili, na samom kraju razdoblja, tajnog kancelara. Međutim, glavnom pozornicom njegovih mandata ostala je Vukovska Županija, što dokazuje i velik broj upravnih službenika te Županije koje se određivalo za zadatke uz članove kaptola.

Prema tome, preseljenje kaptola na novo mjesto bilo je uspješno, a istodobno je njegov prodor s juga na područje pečuške dijeceze promijenio djelokruge tamošnjih vjerodostojnih mjesta. Istisnut iz Vukovske Županije, susjedni Požeški kaptol počeo se širiti prema zapadu, a Pečuški prema sjeveru. Istodobno, iz Bosne potisnuti kaptol uspio se na južnom rubu kraljevske Ugarske održati tijekom više od dva stoljeća.

prigodom neke provjere međa iz 1339. spominje još samo jedan korski svećenik, Dimitrije, ali se u svakom slučaju može, povrh 12 kanonika, računati i s jednim do dva korska svećenika. Smič. X. 60-62.

63 Smič. XI. 271-272.

PRILOG

Identifikacija i ubikacija toponima koji se javljaju u poveljama
vjerodostojnog mjesta

Nadnevak	Obilježje posla	Toponim	Županija	Priručnik
prije 30. travnja 1300.	vanjski	Tolmány	Vukovo	Csánki II: 357. Heller, Srijem, 186-7.
13. listopada 1305.	nutarnji	Štitnjak	Požega	Csánki II: 425. Heller, Požega, 208.
6. srpnja 1306.	nutarnji	Cirkvenik	Požega	Csánki II: 404. Heller, Požega, 40. Engel, Pozsega, 8-11.
06. prosinca 1307.	nutarnji	Tolmány Lanka	Vukovo Vukovo	Csánki II: 357. Heller, Srijem, 186-7. Csánki II: 328. Heller, Srijem, 99-100.
9. listopada 1310.	nutarnji	Bolkoteleke (Boleszlótelki)	Vukovo	Heller, Virovitica, 18.
prije 10. svibnja 1311.	nutarnji	Draksa Boleszlótelki	Vukovo Vukovo	Csánki II: 306. Heller, Virovitica, 51. Csánki II: 296. Heller, Virovitica, 18.
15. svibnja 1311.	nutarnji	Draksa Boleszlótelki	Vukovo Vukovo	Csánki II: 306. Heller, Virovitica, 51. Csánki II: 296. Heller, Virovitica, 18.
11. lipnja 1313.	vanjski	Ozoriás	Vukovo	Csánki II: 291, 339. Heller, Virovitica, 138.
11. studenoga 1318.	nutarnji	Dombó	Vukovo	Csánki II: 305. Heller, Srijem, 48-49.
23. srpnja 1319.	nutarnji	Dombó	Vukovo	Csánki II: 305. Heller, Srijem, 48-49.
11. listopada 1319.	nutarnji	Dombó	Vukovo	Csánki II: 305. Heller, Srijem, 48-49.
22. veljače 1321.	vanjski	Vukovarska utvrda	Vukovo	Csánki II: 277. Heller, Srijem, 200-1.
prije 30. svibnja 1322.	nutarnji	Pochl (pripadnost Hermana)	Vukovo	Csánki II: 316.
24. lipnja 1323.	nutarnji	Bič	Vukovo	Csánki II: 295.
1. rujna 1323.	nutarnji	Jama	Vukovo	Csánki II: 320. Heller, Virovitica, 80.
28. rujna 1323.	nutarnji	Vajda	Vukovo	Csánki II: 360. Heller, Srijem, 203.

prije 5. listopada 1323.	vanjski	Ireg Szentmárton	Vukovo Vukovo	Csánki II: 319. Heller, Srijem, 74-75. Csánki II: 352.
prije 10. prosinca 1323.	nutarnji	Dombó	Vukovo	Csánki II: 305. Heller, Srijem, 48-49.
prije 10. prosinca 1323.	nutarnji	Dombó	Vukovo	Csánki II: 305. Heller, Srijem, 48-49.
10. siječnja 1324.	nutarnji	Roholc Dobolc	Požega Požega	Csánki II: 424. Heller, Požega, 183. Engel, Pozsega, 59-60. Csánki II: 395. Heller, Požega, 62-63. Engel, Pozsega, 14-17.
10. rujna 1324.	nutarnji	Nevna Selce utvrda Nevna	Vukovo Vukovo Vukovo	Csánki II: 285. Heller, Virovitica, 105-6. Csánki II: 350. Heller, Virovitica, 168-9. Csánki II: 273. Heller, Virovitica, 105-6. Fügedi, 171.
1. kolovoza 1325.	nutarnji	Asszonyfalva Kovászdi	Vukovo Vukovo	Csánki II: 291. Heller, Srijem, 5. Csánki II: 326.
16. kolovoza 1325.	nutarnji	Sarvaš	Vukovo	Csánki II: 350. Heller, Virovitica, 166.
16. kolovoza 1325.	nutarnji	Sarvaš	Vukovo	Csánki II: 350. Heller, Virovitica, 166.
16. siječnja 1326.	nutarnji	Pochl (pripadnost Hermana)	Vukovo	Csánki II: 316.
06. veljače 1326.	nutarnji	Polgár	Vukovo	Csánki II: 344. Heller, Srijem, 146.
26. veljače 1326.	nutarnji	Radvány	Baranja	Csánki II: 519. Györffy I: 372.
8. rujna 1327.	nutarnji	Petend	Vukovo	Csánki II: 342. Heller, Srijem, 134-5.
18. studenoga 1327.	nutarnji	Ireg	Vukovo	Csánki II: 319. Heller, Srijem, 74-75.
1. prosinca 1327.	nutarnji	Bolk (Boleszlótelk)	Vukovo	Heller, Virovitica, 18.
13. rujna 1328.	nutarnji	Petend	Vukovo	Csánki II: 342. Heller, Srijem, 134-5.
18. rujna 1329.	nutarnji	Polgár	Vukovo	Csánki II: 344. Heller, Srijem, 146.
18. studenoga 1329.	vanjski	Bogdánfalva	Vukovo	Csánki II: 296. Heller, Srijem, 23.

12. rujna 1330.	vanjski	Solt	Srijem	Csánki II: 252. Heller, Srijem, 168.
21. rujna 1330.	vanjski	Bogdánfalva	Vukovo	Csánki II: 296. Heller, Srijem, 23.
24. kolovoza 1331.	nutarnji	Sarvaš	Vukovo	Csánki II: 350. Heller, Virovitica, 166.
20. ožujka 1332.	vanjski	Pachey	Srijem	Csánki II: . Heller, Srijem,
11. ožujka 1333.	nutarnji	Pachey	Srijem	Csánki II: . Heller, Srijem,
3. srpnja 1333.	nutarnji	Majsa Babocsa	Baranja Baranja	Csánki II: 504. Györffy I: 338. Csánki II: 469. Györffy I: 275.
15. rujna 1333.	nutarnji	Koprivna Zelna	Požega Požega	Csánki II: 414-5. Heller, Požega, 108. Engel, Pozsega, 31-33. Heller, Požega, 251. Engel, Pozsega, 73-74.
13. srpnja 1335.	nutarnji	Sarvaš	Vukovo	Csánki II: 350. Heller, Virovitica, 166.
3. veljače 1338.	Nutarnji	Horváti	Požega	Csánki II: 411. Heller, Požega, 85.
13. srpnja 1338.	vanjski	Vizköz Pukor	Vukovo (?) Požega	Csánki II: 363. Csánki II: 423. Heller, Požega, 175.
21. veljače 1339.	nutarnji	Barlaba	Vukovo	Csánki II: 297. Heller, Srijem, 25.
13. svibnja 1339.	nutarnji	Tordić Diminc	Požega Požega	Csánki II: 429. Heller, Požega, 229. Engel, Pozsega, 68. Csánki II: 405. Heller, Požega, 64. Engel, Pozsega, 13.
3. srpnja 1339.	vanjski	Trpinja	Vukovo	Csánki II: 357. Heller, Srijem, 190.
10. svibnja 1340.	nutarnji	Derzsfalva Fenekfalva Malomszeg Villámtelke	Baranja Baranja Baranja Baranja	Csánki II: 480. Györffy I: 297. Heller, Virovitica, 52. Csánki II: 302. Györffy I: 302. Heller, Virovitica, 57. Csánki II: 505. Györffy I: 338. Heller, Virovitica, 121. Csánki II: 536. Heller, Virovitica, 93.
25. listopada 1340.	nutarnji	Erdőszád	Vukovo	Csánki II: 307. Heller, Srijem, 51.
9. ožujka 1341.	vanjski	Gétmonostora	Baranja	Csánki II: 485. Györffy I: 309.

prije 11. studenoga 1341.	nutarnji	Predišinci	Požega	Csánki II: 423. Heller, Požega, 174-5. Engel, Pozsega, 54-56.
11. studenoga 1341.	nutarnji	Predišinci	Požega	Csánki II: 423. Heller, Požega, 174-5. Engel, Pozsega, 54-56.
1. svibnja 1344.	nutarnji	Gradiška	Baranja	Csánki II: 486. Györfy I: 310. Heller, Virovitica, 69.
prije 8. siječnja 1345.	vanjski	Marót (Morović)	Vukovo	Csánki II: 284. Heller, Srijem, 116-7.
7. svibnja 1345.	nutarnji	Pata	Somogy	Csánki II: 580-1.
1346.	nutarnji	Polgár	Vukovo	Csánki II: 344. Heller, Srijem, 146.
16. veljače 1346.	vanjski	Somos Gyánfalva Zelenzad	Vukovo Vukovo Vukovo	Csánki II: 349. Heller, Srijem, 169. Csánki II: 304. Heller, Srijem, 50. Csánki II: 346. Heller, Srijem, 210.
8. listopada 1347.	vanjski	Radvány Korocha	Baranja	Csánki II: 519. Györfy I: 372.
prije 25. listopada 1347.	nutarnji	Mikefalva		
1. studenoga 1347.	nutarnji	Család Csepreg	Sopron Sopron	Csánki III: 603. Csánki III: 591.
poslije 13. ožujka 1348.	vanjski	Koprivna Zelna	Požega Požega	Csánki II: 414-5. Heller, Požega, 108. Engel, Pozsega, 31-33. Heller, Požega, 251. Engel, Pozsega, 73-74.
poslije 15. svibnja 1348.	vanjski	Koprivna Zelna	Požega Požega	Csánki II: 414-5. Heller, Požega, 108. Engel, Pozsega, 31-33. Heller, Požega, 251. Engel, Pozsega, 73-74.
poslije 8. prosinca 1348.	vanjski	Koprivna Zelna	Požega Požega	Csánki II: 414-5. Heller, Požega, 108. Engel, Pozsega, 31-33. Heller, Požega, 251. Engel, Pozsega, 73-74.

22. siječnja 1350.	vanjski	Szentlászló Luka Jagodna Prevlaka Ledenik Liacsan	Baranja Baranja Baranja Baranja Baranja Baranja	Györffy I: 388. Heller, Virovitica, 103. Györffy I: 337. Heller, Virovitica, 109. Györffy I: 320. Heller, Virovitica, 79. Csánki II: 518. Heller, Virovitica, 152. Csánki II: 502. Heller, Virovitica, 104. Csánki II: 503. Heller, Virovitica, 106-7.
prije 27. veljače 1353.	vanjski	Lanka	Vukovo	Csánki II: 328. Heller, Srijem, 99-100.

Kratice koje se pojavljuju samo u tablici:

Engel, *Pozsega* = Pál Engel, *Pozsega megye történeti földrajza* (Budapest, 1988.) (rukopis)

Fügedi = Erik Fügedi, *Vár és társadalom a 13-14. századi Magyarországon* (Budapest, 1977.)

Heller, *Požega* = G. Heller, *Comitatus Poseganensis* (München, 1975.)

Heller, *Srijem* = G. Heller – K. Nehring, *Comitatus Sirmiensis* (München, 1973.)

Heller, *Virovitica* = G. Heller, *Comitatus Veroecensis* (München, 1976.).

Chapter on the Southern Border

SUMMARY

After having explained the role of cathedral and elctory chapter as authentic places whose influence has rapidly grown since the second half of the 13th century, this article concentrates on the development of these institutions up to the middle of the 14th century. Activities of the Bosnian cathedral chapter situated in Đakovo draws special attention of the author. In this context she presents valuable information about successive expansion of Bosnian Chapter towards Sermian county and baranja. Around 1350 the integrations of the Bosnian chapter grew even stronger.